

HET GENTSE CARNAVALSLIED AAN HET WOORD

In Ghendtsche Tydinghen (1974, pp. 7-20) handelde M. Steels over "Carnaval te Gent". Dat deed hij door het gebeuren door een sociaal-historische bril te bekijken. In de bladzijden die volgen wil ik het eveneens over datzelfde carnaval hebben doch dan bekeken vanuit de folkloristische hoek. Daarbij zullen we hoofdzakelijk gebruik maken van de talloze carnavalsliedjes waarvan we een massa exemplaren aantreffen in de G.U.B. en enkele in de bibliotheek van het Museum voor Volkskunde. Van wanneer het eigenlijke carnavalslied, dat wil zeggen opzetelijk voor carnavalsgebruik aaneengerijmd, dagtekent, is moeilijk te achterhalen. Het oudste ons bekend liedje dateert van 1827. Zijn titel luidt : "Iets in 't Gendtsch / gezongen in de Societeyt DE CONCORDE (1) / Vastenavond 1827 / Stemme : Mon pays avant tout". Zoals mag blijken van de paar strofen van het liedje die we tekstueel overschrijven, is de tekst wat we tegenwoordig "geëngageerd" zouden kunnen noemen.

Wy waeren hier over jaer ook gezeten,
Dees schoonen dag vergeten wy niet,
Den Burgemeester (2) kwam ook bij ons eten,
Zoo veel eer en was ons nog niet geschied.
Heeft men wat g'had m'heeft ook veel gegeven,
Veel armen menschen eten van ons brood,
'T is eenen winter, men zoud' er van beven,
Hoe veel en zyn er niet nog in de nood.
Elk heeft gegeven zoo veel als zy konden,
Ziet maer ons lysten hoe vol dat ze staen,
In de CONCORDE wy zyn dat gewone,
Daer med'en kan zy ook noyt niet vergaen. (3)

Wat de rijmpjes verzwijgen, is dat er niet alleen met lijsten rondgegaan werd doch eveneens met bussen.

Dat de collectanten zich bij dat rondgaan niet vergenoegden met een flink aantal cafés te gaan bezoeken maar verkozen hun schreden te wenden naar "den toer" zal wel niet hoeven onderstreept te worden. Wat met "den toer" bedoeld wordt moet ik hier niet uit de doeken doen, het artikel van M. Steels weet daarover alles te vertellen. Ik zal dan ook elke onnodige overlapping met bedoeld artikel vermijden. Toch nog dit over die toer : niet alle zotten liepen op hun eentje straat in straat uit. De meesten zag men opstappen of liever huppelen in paren of gegroepeerd in zg. compagnies. Wie goed bij kas was kon zich veroorloven de

toer te maken in een open spel, een vigilante, een tilbury, een char-à-bancs of een alledaagse boerewagen zoals er een te zien is op een van de afbeeldingen (4) Op deze en op een van de twee andere foto's herkent men zonder moeite de gevel van het Hôtel Faligan, de zetel van de Club des Nobles, eertijds bekend als Hondenkot. Op de derde foto ziet u op de achtergrond, nl. op de hoek van de Vogelmarkt, het Café des Arcades, later ingenomen door de boekhandel Van Rysselberghe & Rombaut. Nog later door die van Rombaut-Fechey. Tegenwoordig door de IPPA.

Waaruit die compagnies samengesteld waren ? Uit een zelfde buurt bewonende mannen en vrouwen. Uit een zelfde ambacht of beroep uitoefenende arbeiders(sters) of beambten. Uit de vrijwel voltallige leden-schaar van de ontelbare verenigingen en verenigingetjes die de stad rijk was. We bedoelen de koor-, spaar-, kaart-, teerling-, bolders-, schutters- en andere maatschappijen. Uit wat studentenbonden.

Een van de grootste bekommernissen van die compagnies gold vanzelfsprekend hun uniforme kledij. Gemengde compagnies kwamen voor de dag verkleed als pierrots en pierrettes, als harlekijns en colombines, als boeren en boerinnen, als schooljongens en -meisjes. De niet gemengde groepen, in hoofdzaak geleverd door het sterker geslacht, verkozen in de huid te kruipen van clowns, domino's, matrozen, Zoeaven, Turken, Chinezen, Indianen, enz.

Wie al toerend niet moe gelopen, gehuppeld, gesprongen en gezongen was, trok 's avonds naar een van de talrijke danszalen of -zaaltjes om daar peper te gaan geven. Een speciaal, meer burgerlijk publiek zou zijn avond en nacht liever doorbrengen in de zalen van de "Fransche Comedie".

Doch laat ons voorlopig de compagnies en de Opera aan hun lot over om de afgebroken draad van ons verhaal weer op te nemen.

Bleek het carnavalslied dd. 1827 min of meer geëngageerd te zijn, van dat dat van het volgende jaar kan niet hetzelfde gezegd worden.

Reeds de titel van het 9 strofen tellend lied laat maar al te duidelijk verstaan welk soort vlees men in de kuip had : een doorspekt met een flinke portie guitige folklore.

"Vasten-avond-gezang op de mekaniëke Smis of Menschen-ergietery op de Graen-merkt te Gend ten jaere 1828. Stemme : Jan die sloeg Sysje."

Het grootste wonder,
nog op de Graen-merkt is,
raer en bijzonder,
een mekaniëke smis,
een mensch-ergietery,

oven en vorm by,
daer elk mag van genieten,
gebrekelyke doen
hun daer ergieten.

Aldus luidt de 4de strofe van het lied. Ook het laatste couplet mag u niet onthouden worden.

De konstenaeren,
zijn in d'ergietery,
zoo wel ervaeren
dat het brengt rykdom by,
zy werken inderdaed
van kleyne winst en baet,
die daer wilt van genieten
komt met den karnaval
laet u ergieten.

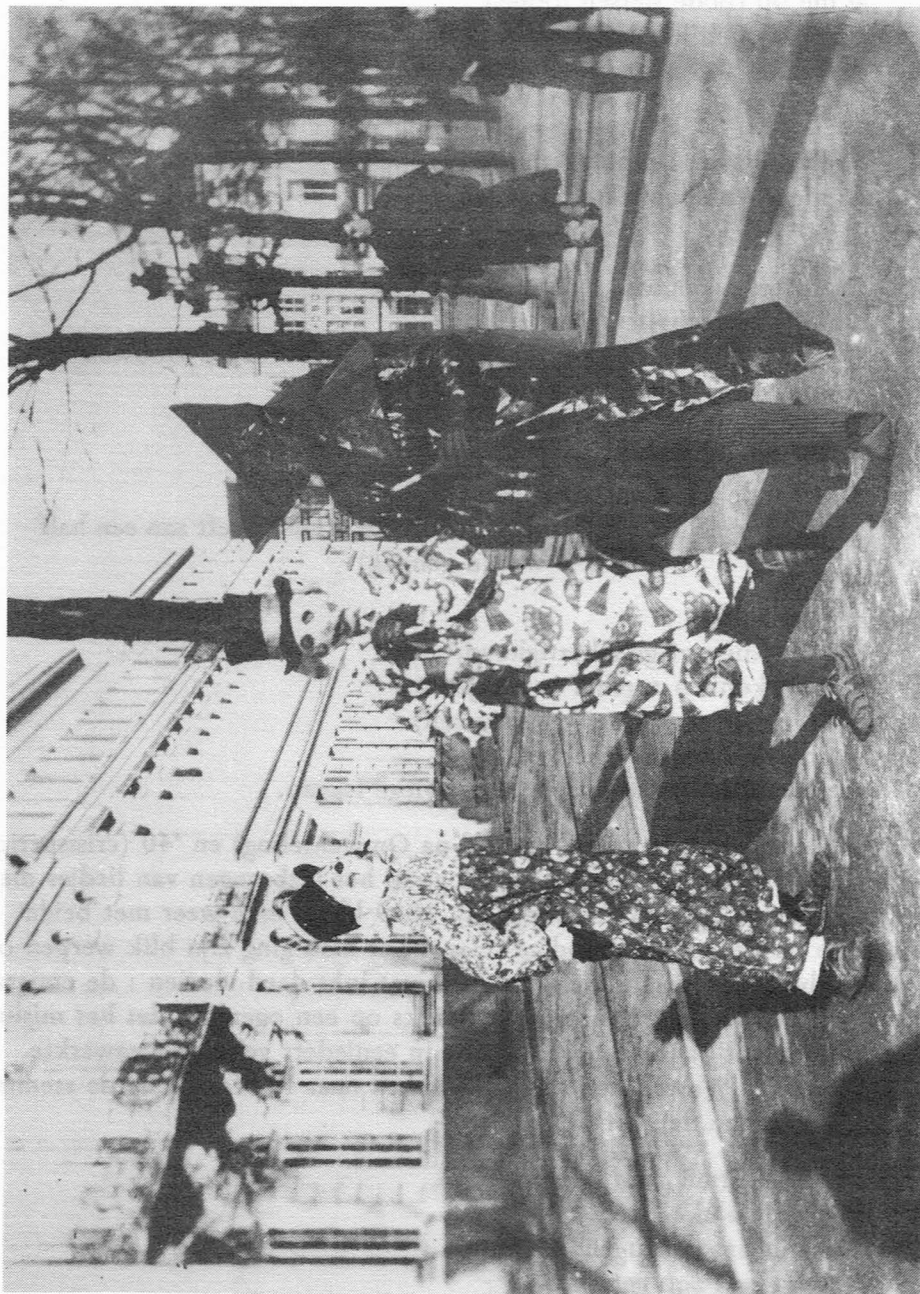
Wat het lied ons verzwijgt is op welke plaats van de Koornmarkt er "ergoten" werd. Dat zal wel in om het even welke drankgelegenheid plaats gehad hebben.

Over de betekenis van die "ergietery" of haar equivalent "erbakking" zullen we niet nader ingaan. Dr. Marcel Deruelle behandelde het onderwerp met kennis van zaken in Oostvlaamse Zanten (1964, pp. 145-156). Alleen willen we er volledigheidshalve aan herinneren dat - wellicht door beïnvloeding door de feesten die sedert 1861 te Eeklo gehouden werden - omtrent hetzelfde tijdstip een ander door Van Paemel gedrukt volksliedje op de stemme van "Het Meysken gelyk haer Moeder" de ronde deed :

Den bakker die Vrouw en Man
weer dobbel erbakken kan.
De wereld heeft veel wonder in,
Elk zoekt na listen en pratyken,
want ider tragt nae het gewin,
om hunnen handel te verryken,
men spreekt nu veel van eenen man,
zyn werk gaet alle konst te boven,
die alle slag van menschen kan
dobbel erbakken in den oven.

De bakker nodigt iedereen uit naar zijn wonderbare inrichting te komen :

Arm en ryk, man en vrouw, oud en jong.

De drie meisjes in de
boek

Ook :

jonge maagdekens
al die op roode sletzen loopen
met pluymen hoedjes op den kop
de kat in 't donker 't vel afstroopen.

Ook :

Veel jongmans die met valschen grond
de meyskens dobbelhartig vryen.

Ook :

Getrouwde vrouwen, ende mans
die kraeyen schieten op d'een zeye
(kraien zijn bepaalde lichte vrouwen)
de meyskens zonder maegden glans
die loopen na de bakkerye,
den bakker werkt voor kleyn profyt,
de schande word van kant geschoven.
(een goed verstaander heeft aan een half
woord genoeg)

Ook :

Dogters die uyt goedhertigheyd,
niet en konnen tegen t'ontzeggen
(weigeren)
waerdoor zy haere liberteyt,
tegen dank (met tegenzin) in de wiege leggen.

In de jaren '30 (Katholiek bewind na Omwenteling) en '40 (crisisperio-
de) schijnen het carnaval en in elk geval het uitbrengen van liedjes diep
ingeslapen te zijn. In het liedje van 1849 bleek men weer met beide
voeten op de begane grond te staan want men ging zijn blik werpen op
een gebeurtenis die in die jaren heel wat inkt deed vloeien : de emigra-
tie van Belgen naar Kalifornië, en zulks op een ogenblik dat het mislukt
avontuur met Santo Tomas (5) nog in eenieders geheugen nawerkte.
We lezen in "Vastenavond 1849. Vertrek naar Kalifornië op de stemme
van A la façon de Barbari" :

In Karnifornië geen bedrog
Men zal gelukkig wezen
Want in ons geheugen leeft nog
't Vera-Paz, zoo geprezen,
Vele Belgen vielen er dood
La faridondaine

Niet dan uit nood
 Vervloekt zy toch die kolonie, biribi
 A la façon de Barbari, mon ami.
 Mensch, 't zy boer, oud, jong kleyn of groot
 Uyt dorpen en uyt steden
 Denkt aen uw's broeders hongersnood
 En wilt een kluyt (10 centiemen) besteden.
 Koop all' dees VASTENAVOND LIED
 La faridondaine
 Helpt uyt 't verdriet
 Zy die gaen naer Kalifornië, biribi
 A la façon de Barbari, mon ami.

Ook het volgend jaar heeft het carnavalslied het "schooien" op zijn programma staan doch ditmaal wordt "het liedeken verkocht ten behoeve van den Armen". Het betreft "Karnavalslied 1850 De verkeerde Wereld / stemme C'est ce qui nous désolé of Den boer zal 't al betalen". Laatstgenoemd dingetje is een zeer populaire zangwijze die we alle vijf voeten tegenkomen. Zoals u zult kunnen ervaren is het liedje niet politiek geladen wat niet wegneemt dat het zich expliciet contesterend laat horen. In feite is die bestreden verkeerde wereld al niet verkeerder dan die welke we de onze noemen.

De wereld die is gansch verkeerd.
 Wat slecht is, wordt nu meest geëerd,
 En ziet men zegepralen. (bis)
 Heeft men een vel, men stroopt het af,
 Men brengt elk tot den bedelstaf
 Door dat vervloekt betalen. (bis)
 Vrienden verzacht nu het verdriet,
 Koopt toch dees vasten-avond lied.
 't Is om een broodje t' halen (bis)
 Voor menig' armen man en vrouw,
 Met kind'ren in d'ellende en rouw,
 Die 't niet kunnen betalen (bis)

Welke gezicht het carnavalslied in de jaren '50 getrokken heeft laat ik onbesproken. M. Steels en Pr. Claeys (6), de eerste objectief, de andere heel partijdig, hebben het onderwerp meer dan voldoende behandeld. Desniettemin wens ik toch 2 liedjes uit het vergeetboek te voorschijn te halen. Het eerste wegens de details die het over een bepaalde cavalcade verstrekt; het tweede omdat het van de hand is van niet de eerste de beste. Het eerste : "Karnavaldagen van 1857. / Menschlievende Kaval-

kade / ingerigt door / De Zonder Naem. / Met medewerking van verschillende Maetschappijen”.

Door de mededeling die we onderaan het vliegend blaadje aantreffen komen we iets meer te weten over de route die de stoet had af te leggen. Hier volgt ze : “De Kalvakade zal rondgaen Maendag 25 February en Zondag 1 Maert. De eerste omgang is bepaeld als volgt : de stoet zal byeenkomen in de Savaenstraet, en voortgaen langs de Ketelbrug naer de Komediestraet, Kouter (kant der Hoofdwacht), Kouter (kant der Concorde), Zonnestraet, Veldstraet, Koornmerkt, Korte Munt, Groenselmerkt, Lange Munt, Vrydagmerkt, Kamerstraet, Korte Kamerstraet (nu een gedeelte van Bij St.-Jacobs), Vlasmerkt, St. Jacobsnieuwstraet, Keizer-Karelstraet, Arteveldeplaets, Brabanddam, Brabandstraet, Vogelmerkt, en zoo op den toer komen om er tot des avonds op te blijven”.

“De tweede omgang zal gebeuren langs de Walpoort (komende van de Savaenstraet), Korte dagsteeg, Vogelmerkt, Kouter (kant der Concorde), Zonnestraet, Koophandelplaets, Kort Onderbergen (nu Gebr. Vandeveldestr. van Recollettenbrug tot Onderbergen), Onderbergen, St. Michielsplaets, St. Michielsstraet, Hoogstraet, Peperstraet, Burgstraet, Hooge Zonnestraet (Rekelingestr.), St. Pharaïldeplaets, Groenselmerkt, en op den toer komen langs de Lange Munt, om op te blijven tot des avonds”.

Van die twee itineraria kan alleen maar getuigd worden dat ze kasseiweg waren zoals de Gentenaars plegen te zeggen.

Het ander liedje dat we menen te moeten bovenhalen dagtekent van 1859. Het vloeyde uit de pen van niemand minder dan Emiel Moyson (7). Wat zijn inhoud en vorm betreft - van het liedje, niet van Emiel - staat het torenhoog boven al wat het leger would-be volksdichters voortbrachten. Ik haast mij te verklaren dat hij niet de allerenigste intellectueel geweest is die zich bezondigde aan het aaneenrijgen van carnavalsliedjes. In zijn geval waren ook N. Destanberg, Fr. de Potter, H. van Peene, K. Onderreet, Pr. van Duyse, en wellicht nog anderen.

“Ten Strijde” betitelde Moyson zijn gedicht ervoor zorgend dat het kon gezongen worden op de stemme van A plein verre. Doch let wel op ! Het drukken van het lied betaalde hij uit eigen zak en voor de verspreiding ervan stond hij op zijn eentje borg. Verkleed in domino maar niet gemaskerd deelde hij gedurende al de carnavalsdagen zijn vliegende blaadjes uit aan de kijkers naar de toer. Het commentaar waarmee hij zijn lied besluit - dit wordt natuurlijk niet gezongen - tekent de 20jarige idealist ten voeten uit : “De strijd moet vreedzaam wezen; het geweld heeft nooit den verdrukten eene duurzame lotverbetering aangebragt”. Dezelfde mening zal hij een paar weken daarop verwoorden in een ander lied : “Denkt gij daaraan ?” Daar verklaart hij uitdrukkelijk : “Wat ons betreft, nooit zullen wij den verdrukten het aanwenden van andere

middelen dan de wettelijke aanpréken !” Plaatsgebrek verbiedt ons het lied in zijn geheel mee te delen; we zullen ons dus maar vergenoegen met het kopiëren van de laatste twee strofen van de aanklacht :

Toch, slaven, rijst, rijst op, gij werkmansvrienden,
rijst uit uw'slaap en reikt elkaar de hand,
bestrijdt 't geweld, bestrijdt die 't volk verblinden
en weelde kooft in 't lieve Vlaanderenland

R. Sa, gezellen,
weest kloek gezind, de strijd begint,
o laat de boeien niet meer vaster knellen !
Sa, gezellen,
de strijd begint, weest kloek gezind,
opdat de werkman eens zijn' rechten wint !

De weelde kooft en balsemt al de wonden
waar 't goedig Volk sints eeuwen lang aan leed,
en Vlaanderen heeft zijn' ouden glans hervonden,
dien rijken glans toen Artevelde streed !

R.

Wellicht omdat het vliegend blaadje zonder enige ondertekening de wereld in gezonden werd, werd het liedje niet opgenomen in “Liedjes en andere Verzen van E. Moyson, Antwerpen, 1869”. In een ander wél ondertekend zoëven aangehaald blaadje, gedrukt enkele dagen na het sluiten van carnaval, nl. op 3 april 1859, wordt in dezer voege op “Ten Strijde” gezinspeeld :

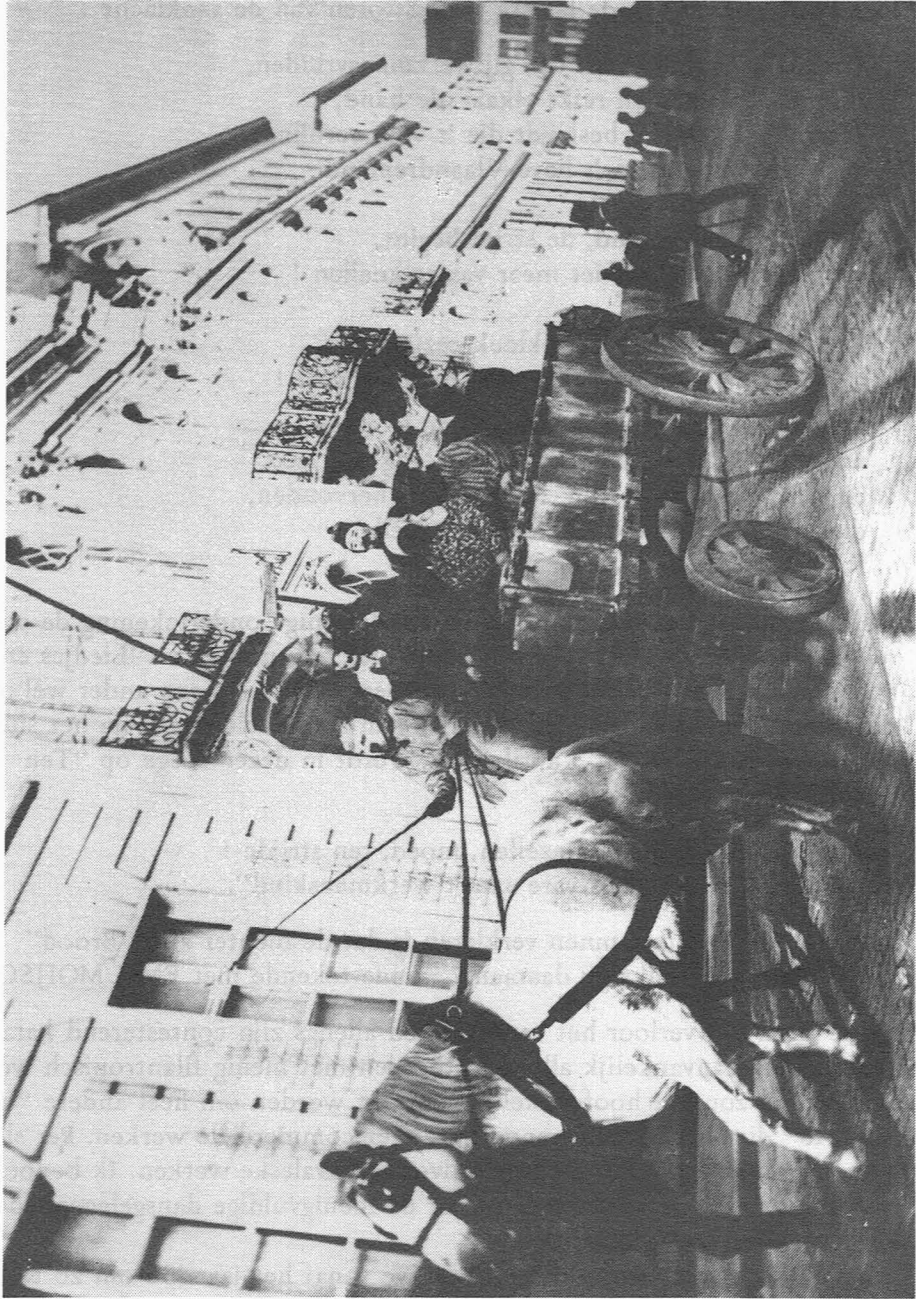
Luid klonk ons lied “Gezellen, moed, ten strijde !
dat eindelijk regt weêrvare aan 't werkmanskind”.

Wat we onmogelijk kunnen verklaren is dat de dichter zijn “Brood” zowel als zijn “Denkt gij daaraan ?” ondertekende met EMIL MOIJSON.

In de jaren '60 verloor het carnavalslied allengs zijn contesterend karakter om zich aanvankelijk alleen in te laten met menig filantropisch werk. Naderhand zou het hoofdzakelijk gebruikt worden om heel andere “werken” te “dienen”. Zeer persoonlijke, zeer commerciële werken. Per slot van rekening zeer verantwoordé zuiver carnavaleske werken. Ik bedoel de liedjes die uitgereikt werden door de menigvuldige dansgelegenheden, of liever drankgelegenheden.

Wat dat soort van liedjes betreft zijn we vanaf het jaar '86 om zo te zeggen volledig ingelicht.

Laten we dus achtereenvolgens de herbergen, café-chantants en eigenlijke danszalen aan het woord.

DE HERBERGEN, die zich liever staminets, stammenees of staminees laten noemen. Uiteraard zijn ze uitgesproken in de minderheid aangezien ze niet zo dansgeschikt zijn als haar grotere broertjes : de café-chantants en de danszalen.

Den gouden Bol, Rooigemstraat

Het Lappersfort, Zandstraat (nu Montereystraat)

“Wilt maar peper geven,

Recht naar de ZANDSTRAAT toe

Daar dansen wij ons moe”.

Den Handboog, Lange Munt. Wie geen zin heeft de beentjes op te lichten kan biljarten of bollen.

De Bruiloft, Rooigemstraat. Bij Julie Elias, die zelf haar liedje aaneenge-regen heeft.

“Wij maken veel plezier.

En lustig op den zwier

In DE BRUILOFT is 't goed bier”.

“En wij gaan eens met ons Mie

Naar DE BRUILOFT bij Zulie”.

Een paar jaar nadien heeft Zulie haar tenten opgeslagen in *A la Ville de Spa*, Hoogstraat, waar men haar “Julie de Kilo” noemt.

DE CAFE-CHANTANTS. Deze waren uitermate talrijk. Over de stad gelijkmatig verspreid hadden zij er het handje van hun winkel te doen draaien. Figuurlijk en letterlijk. Moeite noch financiële inspanningen waren hun te zwaar om leven in de brouwerij te brengen. Figuurlijk en letterlijk.

De Nieuwe Eendracht, St. Amandstraat. Bij Karel De Zutter, bijgenaamd Blonde Karel.

De levende Brug, Bijlokevest

De Lelie, Zandstraat (nu Montereystraat)

't *Gouden Mandeken*, Oude Beestenmarkt. Isidoor Van Daele, den al-omgekenden komiekzanger met Eedje Petrool zullen het volk eens hartelijk doen lachen.

Den Trompet, Molenaarstraat

De Lelie, St. Amandstraat

't *Oud Ijzerkruis*, Slijpstraat. Gehouden door den welbekenden volks-zanger Alex Wauters

't Is in 't Kruis dat men moet zijn

Om er d'echte lol te smaken

Dus waar kan men beter wezen

Dan bij SANDER IN HET KRUIS ?

Want in het IJZERKRUIS

Daar heerscht vroolijk gedruisch
Daar is er lol, elk is er thuis.

Bij Mijnheer Charles, Oude Beestenmarkt. Duivenmelker

Want op den Duivenmarkt
Bij CHARLES diene schort (deugniet)
Is er geen lol of drank te kort,
Dus Pierrot Matrozen en Arlekijn
Wilt een goede flikker geven
Bij MIJNHEER CHARLES moet gij zijn
Daar voelt eenieder zich herleven.

*De Leeuw van Vlaanderen, St. Pietersvrouwenstraat (nu St.-Kwintens-
berg)*

Er zal weer lijk alle jaren
In DE LEEUW te winnen zijn
Voor de schoonste verkleede paren
Twintig bloenden extra fijn !
Iedereen krijgt wat boterkoeken
En de grootste compagnies
Die DE LEEUW komen bezoeken
Elk een resem bloedsociës.

Een bericht aan de liefhebbers : voor 3 F bekomt u 1000 exemplaren !

Het Volksblad, Drongenschensteenweg

Boer, boerin en piero
Daar eens naartoe zonder dralen
Clouws matroos en domino
Laat u daar eens binne vallen
Ieder jongen met zijn mie
Zal zich daar eens goed amuzeeren
Dus gezongen in 't refrein
Wij moeten in HET VOLKSBLAD zijn.

De volledige tekst vindt u in G.T. van 1975, p. 30.

De Welkom, Dendermondschensteenweg, Bij Henri Capaert

Maar wilt gij u amuzeeren
Bij CAPAERT moet gij fricanteeren
Daar bij HENRI Moet gij u niet geneeren

*De Vijlkapper, Brugschensteenweg. Bij Albert Cotman, bijgenaamd
Beerke.*

't Nieuw Jeruzalem, ?

De Witte Duif, ? Het lied is van de hand van Alex. Wauters. Dat de

man niet alleen liedjes maakte mag blijken uit het bericht waarmee hij zijn lied besluit : Den ondergeteekende gelast zich met het maken van kleedjes voor de compagnies.

De gouden Appel, Leikaai

Daarheen met g'heel ons kliek
En met een fel muziek
Want in DE GOUDEN APPEL
Is het magnifiek.

Het laatste lied dat we op de kop konden tikken dagteken van 1910. Zijn er na die datum nog andere van de pers gekomen ? We weten het niet. Hopelijk brengen bereidwillige lezers-verzamelaars ons een gestoffeerd antwoord. Hoe dan ook, een feit is het dat, wellicht om definitief afscheid te nemen van een sedert jaren gevestigde gewoonte, nauwelijks een paar maanden voor het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog, nogmaals een lied de straat op werd gestuurd.

5 strofen van elk 10 regels telt het lied, dus iets dat moet bekeken worden.

Karnavallied 1914, is het getiteld. Het werd gedicht en gezongen door Frans De Dapper uit de Appelstraat.

Toe springt maar op al in galop
Meisjes doet u ne vrijer op
Steekt hem thons later op den bok

't Is feest van Karnaval
Een liedje nu gezongen
Toe meisjes knipt een jongen

Wij trekken naar de zalen
Met onzen bon amie
Ons jong hartje ophalen
Doet deugd wel sapristie

Pirots en herderinnen
Zwaven en arlaquin
't Is tijd al om te minnen
Toe zoekt u een vriendinne

Vivat de Gentsche lolle
't Is maar eens karnaval
't Verdriet uit hulder bolle
Zegt Mie de Kasserolle.

M. VAN WESEMAEL

NOTEN

- (1) LA CONCORDE was een orangistische, liberale vereniging (Metdepenningen was er de voorzitter van van 1858 tot 1881) die haar lokaal had op de hoek van de Kouter en de Korte Meer. Als zoveel andere merkwaardige gevels en artistieke interieurs viel ook het *Verkenskot* - dus noemden de Gentenaars DE CONCORDE - ten offer aan de zg. Moderne architectuur. Het gebouw was het werk van Louis Roelandt (1825), dezelfde die in Gent menig bouwwerk op zijn naam staan heeft (of had). Ik denk aan de Opera (1840), het (afgebrand) Gerechtshof (1846), het Casino (1836). DE CONCORDE vond een nieuw onderdak in het nieuw gebouw.
- (2) Het was op 10 januari 1826 dat het op dat moment pas voltooid interieur ingehuldigd werd door de voorzitter van de vereniging, burgemeester Jozef van Crombrughe. Het is op dat gebeuren dat in het lied gezinspeeld wordt.
- (3) We hebben eraan gehouden aan de spelling van de aangehaalde liederteksten niet de minste wijziging aan te brengen al ware het slechts om het eigenaardige van de gebezigde taal onaangetast te laten.
- (4) De negatieven van deze evenals van de andere in dit artikel gepubliceerde foto's maken deel uit van het Fonds Vander Haeghen, negatieven die bewaard worden in het Museum voor Volkskunde.
- (5) Zie H. Rieux, Gentse bijdrage tot de studie van het volkslied "Vera Pas" in Oostvl. Zanten, 1971, pp. 215-217; M. van Wesemael. Nog iets over het liedje van Vera Paz, in Oostvl. Zanten, 1972, pp. 35-35.
- (6) Notes et Souvenirs, III, p. 130 en p. 254, Gand, 1907.
- (7) Emiel Moyson werd te Gent geboren op 9 januari 1838. Hij overleed te Haut-Pré (Luik) op 1 dec. 1868.
Omdat Emilius Carolus Augustus een natuurlijk kind was van (de niet onbemiddelde) Felicita Trossaert droeg hij tot 22 juni 1856 haar naam. Op die datum verkreeg hij de toestemming zich naar de naam van zijn vader, Antoine François Moyson te noemen.
Nog vóór de arbeidersbeweging enigszins georganiseerd was ijverde de burgersjongen, die Emiel was, met woord (opstellen van liederen en gedichten) en daad (het uitreiken ervan) voor de ontvoogding van het proletariaat. Dit was hem veroorloofd dank zij een zeker kapitaal dat hij van zijn moeder geërfd had. Zoals voldoende bekend is beschreef Anseele Moysons leven in de tendenzroman "Voor 't Volk geofferd" (1881).

DE COMPAGNONS DER BOEKDRUKKUNST EN BOEKBINDERIJ DER STAD GEND.

Sedert jaren kennen we thans de maatschappelijke zekerheid - waarin we onder meer de principes kunnen zien van solidariteit en verplicht sparen -, die de werknemer beschermt tegen ziekte, werkloosheid, enz. Er zijn echter tijden geweest, dat bij ziekte of werkloosheid van het ge-